

Епископ липљански Јован (Ђулибрк)

Владика са падобр

Снимио Душан АТЛАГИЋ

Свако од нас позван је да служи заједници на вишеструке начине, а војничко служење је служење самопрегорно и жртвено, несумњиво изазовно. Ни своју сарадњу са Војском Србије не видим другачије него као бригу за опште добро.

Завршио гимназију, дипломирао књижевност и богословију, магистрирао у Израелу где спрема и докторат... Падобранац који каже да му је, после монашког и свештеничког чина, падобранска беретка највећи дар у животу... Сарађује у *Одбрани* и другим листовима, издавачким редакцијама и на радију... Од искушеника 1993. у манастиру Савина прошао пут до епископа липљанског 2011. године.

■ *Ваше Преосвећенство, како ћемо Вам се обраћаћи после 4. септембра, након хиротоније у Пећкој Патријаршији када ћете и званично бити уведени у архијерејски чин као епископ*

липљански и викар Његове Светости Патријарха Српског, који је значај избора викарног епископа за Пећку Патријаршију?

– Поготово у дане нових искушења и распећа на Косову и Метохији, важност хиротоније која ће се 4. септембра извршити у Пећкој Патријаршији је многострука. Давно је било говора међу умним главама народа и Цркве да Пећку Патријаршију, симболичку црквену престоницу и Мајку свих српских цркава, треба и оживети у тој улози. Након устоличења Његове Светости у Пећи прошле године и велике обнове Пећке Патријаршије која је тада изведена, одлука Светог архијерејског сабора маја ове године да се иза-

анском беретком

63

бере викарни епископ за Пећку Патријаршију је недвосмислен и одговоран корак у том правцу и јасан знак нашем народу, како на Косову и Метохији тако и у његовој целини, да Црква не само да се не повлачи с Косова и Метохије него да је, напротив, све присутнија.

И одлука да се обнови рад призренске богословије иде истим тим путем, путем који је сигурно крсни и неће бити лаган, али је Цркви једино природан и једино достојан и Цркве и српског човека. Ако се народ могао тако храбро вратити на Метохију, почевши од Осојана августа 2001. године, и до данас „на страшном месту постојати“, вратио се зато што је Црква остала тамо у судњем моменту и зато што је имао на шта да се ослони. Црква је пак дужна да се том народу нађе на сваки могући начин. Од Пећке Патријаршије и њене паљевине 15. марта 1981. и почела је ова најновија косовска Голгота и Пећаршија ни с крста ни од свог народа не може никуда, а ни он од ње.

■ *Кога све очекујете на хиротонији?*

– Хиротонија коју ће извршити Патријарх Српски са архијерејима 4. септембра јесте права прилика да се потврди да је Пећка Патријаршија наша црквено-народна престоница и већ знамо да ће се на литургији окупити људи – клир, главари, прост народ – из свих крајева које покрива наша помесна Црква, од Косова и Метохије преко Босанске Крајине, Ниша, Крушевца, Херцеговине, Славоније, Хрватске, Старе и северне Црне Горе, Вардарске Македоније, па чак и рођених Американаца са Западне обале који ни капи српске крви немају али су православ-

Одлука Светиог архијерејског сабора маја ове године да се изабере викарни епископ за Пећку Патријаршију је недвосмислен и јасан знак нашем народу, како на Косову и Метохији тако и у његовој целини, да Црква не само да се не повлачи с Косова и Метохије, него да је, напротив, све присутнија.

ни, део верног народа Српске православне цркве... Хиротонију у Пећкој Патријаршији сви доживљавају као радост и битну за њих саме. Коначно, свеправославну улогу и место Пећке Патријаршије потврђује и присуство изасланика Јерусалимског Патријарха, али и гости из свих крајева света – Италије, Израела... С Божјом помоћи, надати се да је то тек почетак.

■ *У Пећи сте били 1999. године, а сада се поново враћате тамо? Како видите мисију српске Цркве на Косову? И Вашу нову дужност у овако сложеним условима?*

– Да парафразирам Крлежу, потребан би нам био један нови Јеремија да би описао трагедију која нас је задесила на Косову и Метохији 1999. године, а која траје и данас. Ускоро ће изаћи књига записа митрополита Амфилохија из тог времена, у којој су записане сва збивања и све сахране из тих крвавих дана. Не могу нажалост рећи „сви сахрањени“ јер често нисмо знали имена оних које смо сахрањивали. Тек данас их сазнајемо, једно по једно, па смо тако доцније сазнали да смо сахранили и двојицу муслимана, које смо нашли на Радавцу. Њихова

родбина их је преузела са гробља у Бијелом Пољу. Ко је тих дана био на Косову и Метохији, како је записао један шпански новинар у Призрену, знао је како је изгледао пад Цариграда и крај једне цивилизације.

Но, та наша трагедија, као и у целом двадесетом столећу, део је много ширих процеса, чије разумевање треба претпоставити међусобним обрачунима и тражењу кривца, који често није међу нама – што не значи да не носимо свој, озбиљан, део кривице. То не значи да су ти процеси лаки за разумевање. Дуго сам и често разговарао са Мартином ван Кревелдом, водећим стручњаком за стратегију чија књига Трансформација рата има револуционарну тежину у његовој струци, и за кога је амерички приступ питању Косова и Метохије неодгонетљива тајна као и за нас.

■ *Шта из тих разговора издвајате биће за разумевање онога што нам се данас догађа?*

– Кревелд је био често склон да се сложи са својим колегом Едвардом Лутваком, који је двадесет година проучавао ромејску стратегију и недавно је објавио своју синтезу о њој, *Велика стратегија Византијског царства*. Он је недавно објавио текст под занимљивим насловом *Води ме назад у Цариград*, у коме каже да Америка можда види себе као царство, али је том царству неопходан стратешки савет. „Уместо Рима, боље је бацити поглед на његову источну инкарнацију, Византију, која је надживела своју претходницу читавих осам векова“.

Чини ми се то добром основом за разумевање онога што нам се збива, јер укључује духовну димензију без које се не може разумети ни наш Балкан

као ни Блиски исток. Ако је арапско-израелски сукоб етнички, зашто је кључни моменат у њему моменат када је један секуларни Израелац, официр, 1967. године узвикнуо „Гора храма је у нашим рукама!” након што су Израелци у Шестодневном рату ушли у Стари Град? Ако је албански устанак 1981. године био стаљинистички, атеистички и иредентистички, зашто је његова прва жртва била Пећка Патријаршија, чији су конаци изгорели одмах 15. марта, на почетку демонстрација и далеко од Приштине? Управо тај дубљи увид, колико год крваво стечен, јесте наш велики залог и велики потенцијал, као из обавеза да га артикулишемо и износимо. Из сопственог искуства знам да итекако има ушпију вољних да чују.

■ Учили сте гимназију и завршили књижевност, били сте гео специфичног уметничког света осамдесетих. Како данас видиш свет културе?

– Рецимо, онако како се тај свет открива у Шепардовом комаду *Fool for Love*. Једна суманута љубавна прича, која и у позоришту и у Алтмановом филму остаје нејасна, како је уопште могла да се догоди и шта значи, а чији су кључ, који стоји као мото на почетку, сви превидели. Нимало случајно, тај превидени мото се састоји од једне реченице блаженопочившег митрополита сурожског Антонија (Блума), Руса који је свој живот провео на Западу и добро знао његове боли.

Осамдесете су биле закључно доба једне епохе у којој је култура имала огромно значење и улогу. Нећемо погрешити ако кажемо да је она имала и религијску улогу, да је у култури човек тражио решење свог смисла и постојања. Нимало случајно је Лајбах још тада инсистирао на смрти Јана Кертиса као преломном догађају. Они су сматрали његову смрт као окончање епохе у којој су најбољи духови, поготово западног света, смисао живота и света тражили у уметности и култури.

Сва уметност осамдесетих је интензивно проживљавала тај крај епохе и нимало случајно да је ту доживела своје врхунце, али исто тако да се

ту срела са православним Истоком, са уметношћу проистеклом из богатог предања православне културе. Из тог срастања настала су нека велика уметничка, духовно богата, дела која ће се откривати поново као што је почетком осамдесетих откривана руска авангарда.

Други интензиван доживљај јесте и неутажива жудња те културе за животом, за облагорађењем и превазилажењем човекових датих ограни-

Научно истраживање страдања у двадесетом веку једини је начин да се сиречи манипулација историјом. Али је енергија уложена у научни рад на овом пољу у нашим крајевима обрнуто пропорционална енергији уложеној у полемике и празне свађе, које су шим залудније што су углавном научно пошито неутемељене.

чења, што је тражило нове изворе, у којима није било те трагичне подвојености, схизофреније, између вере и културе.

Тим путем се запутила рецимо скопска Анастасија, и убеђен сам да ћемо тек откривати ризнице које су настале у том дигу, покрету – сликарство недавно и прерано упокојеног Лазара Лечића, на пример. Том приступу припада будућност, поготово што он не види савремену културу искључиво као контракултуру, што је рецимо својевремено било јак типично за Београд, него и као део националне па и шире културне историје и заједнице.

Последњи израз тог духа је рад Светлане Спајић и њене групе на најновијој представи Боба Вилсона која је управо имала премијеру у Манчестеру.

■ Провели сте доста времена у изучавању холокауста и геноцида, што је и тема Вашег магистарског рада, а сада и докторских студија. Активни сте и у Одбору за Јасеновац?

– Ове године, 4. септембар пада у прву недељу по Успењу Богородичином, спајајући тако два дубоко симболична датума и догађаја. У недељу по Успењу, 1984. године освештан је обновљени храм Рођења Светог Јована у Јасеновцу, што је био дан духовног и националног препорода у Крајини, са обе стране Уне. Никада ни пре ни после се у Јасеновцу није окупио толики народ.

На исти дан, Православна Црква празнује Светог Горазда Чешког, прашког епископа пострадаога од нацистичке руке у одмазди за смрт Рајнхарда Хајдриха, руководиоца свих немачких концентрационих и логора смрти и целокупног геноцидног процеса. Чешки командоси које је убацио британски S.O.E. били су скривени у православној саборној цркви Светих Кирила и Методија и Владика Горазд је преузео одговорност на себе, да не би пала на народ, када су они откривени од Немаца и убијени. Треба нагласити да је Православна Црква у Чехословачкој тада била у саставу наше помесне Цркве и да је СПЦ била та која је препознала Владика Горазда као мученика и унела га у календар светих – канонизовала га – врло брзо после рата.

Оба ова догађаја одсликавају шта то ради Одбор за Јасеновац и које је место Јасеновца у нашем црквено-народном животу. То место ни по чему није немодерно – један од озбиљнијих интелектуалних трендова деведесетих било је питање меморијализације, памћења, и представљања холокауста и геноцида, где је Југославија увек служила као за пример намерног и насилног заборава, који пак омогућава наизглед бескрајну и безизлазну манипулацију сећањем.

■ Какав је научни загађавајући активност?

– Постоји читав низ научника, са младом Бечлијком Љиљаном Радонић на челу, која је недавно докторирала на тему *Рајн сећања*, који се бави начином на који је затомљено сећање за време социјалистичке Југославије произвело једну ситуацију у којој свака „истина“ данас претендује на легитимитет. У најрадикалнијем примеру Радомир Булатовић говори о милион и сто хиљада жртава Јасеновца, а хрватски Сабор о две и по хиљаде.

Срећом, наука је превладала и треба видети, рецимо, недавно објављену велику студију Мишел Фрухт Леви о геноциду над Србима у НДХ у значајном часопису *Nationalities Papers* и уверити се у то. Нажалост, ситуација у медијима и политици није таква.

Како год било, постоје конкретни и хитни задаци пред нама. Један од њих решен је законски још почетком деведесетих, када је 22. април – дан пробоја последњих јасеновачких логора – установљен као национални дан сећања на жртве геноцида и холокауста. Треба истаћи да је Србија међу првима донела такав закон у Европи, и тај датум су прихватили и ОЕБС и остале међународне институције.

Свети архијерејски сабор је, са своје стране, прошле године установио 31. август/13. септембар као празник Јасеновачких Новомученика, који је одређен према начелном почетку рада логора и рушења цркве у Јасеновцу. То значи да сећање не само да постоји, него оно постаје богатије, дубље, са дубљим разумевањем страдања, а тиме и способније да не само пошаље неку дискурзивну поруку, него да преобрази човека.

Научно истраживање страдања у двадесетом веку једини је начин да се спречи манипулација историјом, али је енергија уложена у научни рад на овом пољу у нашим крајевима обрнуто пропорционална енергији уложеној у полемике и празне свађе, које су тим залудније што су углавном научно потпуно неутемељене. Док су у другим народима, након првих процена броја жртава и карактера Другог светског рата и страдања, основане научне институције које су онда радиле десе-

Процес повратка свештеничке службе у наше оружане снаге сложен је и захтева посебно настрајану врсту људи. Суштинска ствар, а о томе сам разговарао са многим капеланима, како православним тако и припадницима других цркава и вера, јесте у томе да обичан војник и официр прихвате свештеника и као духовника али и као војника.

тлећима и негде крајем осамдесетих изашле са коначним резултатима, у Србији је одговарајућа институција, Музеј жртава геноцида, основана тек почетком деведесетих (она је још увек и једина таква на простору бивше Југославије).

Да смо у међувремену, а и до данас, уместо сваког од безбројних полемичких и најчешће научно ирелевантних текстова у медијима добили по једно име жртве, сигурно да бисмо били много ближе толико траженим бројевима жртава Јасеновца и на тлу бивше Југославије уопште.

■ *Чишћаоцима „Одбране“ познати сће као наш редовни сарадник, али и падобранац. Како је до тога дошло?*

– У тадашњу 63. падобранску бригаду, данашњи 63. падобрански батаљон у саставу Специјалне бригаде Војске Србије, ушао сам пре десетак година по посебној потреби да се опитно провери како би функционисао свештеник у нашој Војсци. Наравно, морало се почети са елитном јединицом, и то није прва ни последња новина која је опитована у 63. падобранској.

То је био почетак процеса повратка свештеничке службе у наше оружане снаге, који је за сада кулминирао уговором који су за Видовдан у Нишу потписали Његова Светост и Министар одбране. Процес којим руководи Епископ Јегарски Порфирије је сложен и несумњиво захтева и посебно настрајану врсту људи, како нам показује и искуство које наша Црква има у Оружаним снагама Босне и Херцеговине, у којима је свештеничка служба

већ далеко унапредовала. Суштинска ствар, а о томе сам разговарао са многим капеланима, како православним тако и припадницима других цркава и вера, јесте у томе да обичан војник и официр прихвате свештеника и као духовника али и као војника. Тек то њему даје пун легитимитет.

■ *Војничко служење је избор које сће веома преодани?*

– Као што сам већ рекао у *Пагобранцу*, специјалном додатку *Одбране*, после монашког и свештеничког чина, падобранска беретка ми је највећи дар у животу. Ту сигурно има и крајишке генетике. Уосталом већина припадника падобранског батаљона основаног у Барију октобра 1944. године били су Крајишници. Али је пре свега у питању лични избор и опредељење, као и јединствено падобранско заједништво и братство.

С друге стране, наш човек је цео човек, у народној традицији немамо много случајева људи који су постали заточници свог позива до мере да ван ње нису видели спољни свет. Тако је и свако од нас позван да служи заједници на вишеструке начине, а војничко служење је служење самопожртвовања и жртвено, несумњиво изазовно. Добар пример дају наши падобранци ветерани који се, шта год био њихов животни позив и пут, држе заједно, обилазе Гору Атонску, помажу потребите, обилазе породице својих погинулих другова, сарађују са ветеранима широм света, а сложимо се да ни додатка *Одбране* за специјалне јединице – *Пагобранца* – не би било без њих.

Ни своју сарадњу са нашом Војском не видим другачије него као бригу за опште добро. Захваљујући таквој сарадњи са Факултетом безбедности добили смо српски превод горепомеутог ремек дела Мартина ван Кревелда, *Трансформацију раја*, такође и његов интервју за *Одбрану*, а још Ван Кревелдових књига ће да уследи ускоро. Као епископ, призван сам да са свима осталим делом народни посао, и тога се не одричем – ни као дужности ни као права. ■

Раденко МУТАВЦИЋ